

Kriminalitet som underholdning – tendenser og påvirkninger fra USA

HELLE PORSDAM

Langt størstedelen af de film, vi ser på TV og i biografen er amerikanske. I en ikke helt ringe del af disse film er en eller flere af personerne jurister eller politifolk, og højdepunktet kommer i form af en scene fra en retssal. Den amerikanske fascination af juridisk procedure og argumentation er helt klar; det samme gælder behovet for at bruge en retlig diskurs – og et retssalslignende format – til at diskutere både offentlige og private værdier. Oftere præsenteres temaet i form af et rettighedsargument. En persons rettigheder sættes op over for en anden persons rettigheder, og det er dommeren, som til slut må tage en salomonisk beslutning om, hvis argument der står mest til troende. Det, vi er vidne til i disse film, er en dramatiseret udgave af den amerikanske tro på »the rule of law«. Disse film og deres politiske budskab – kan godt indgå som et led i den diskussion, vi fører med os selv og hinanden om vores velfærd og om det nye multikulturelle Danmark, som er ved at komme i stand. De giver os nogle billeder eller visuelle indtryk af, hvad ret og retfærdighed er, som kan inspirere til et andet syn på den enkelte borger og dennes forhold til henholdsvis stat, marked og civilsamfund.

1. Indledning

Der er meget stor interesse for dansk TV-drama i disse år – det viste ikke blot seertallene for »Rejseholdet«, men også seertallene for serier som »Strisser på Samsø« og »Taxa«. Der findes ingen nøjagtige opgørelser over, hvordan amerikanske serier klarer sig i sammenligning med disse danske serier, men selv de mest populære af de amerikanske, som vises på de største stationer, synes kun at have ca. en tredjedel af de seere, som f.eks. »Rejseholdet« havde.

Så meget desto mere interessant er det derfor, at en væsentlig del af succes'en bag serier som »Rejseholdet« skyldes, at de er fordanskninger af amerikanske produkter. For

»Rejseholdets« og »Taxas« vedkommende er der f.eks. tale om en fordanskning af »New York Blues« – serien om betjentene i New York. Forfattere og producenter af de danske serier blev direkte sendt på studieophold i USA for at lære amerikanerne kunsten af. Vi synes altså at have besejret amerikanerne ved at bruge deres egne koncepter – det er der jo en vis kulturpolitisk ironi i! For at få et mere akkurat billede af, hvad amerikansk TV har betydet på vore breddegrader, skal hertil også lægges de talrige programmer på alle danske kanaler, som nok er dansk producerede, men som har deres direkte inspiration fra amerikanske programmer. Jeg tænker her på programmer som f.eks. »Lykkehjulet«, »Jeopardy«, »Morgen TV« og diverse talkshows. Ind-

flydelsen fra det amerikanske er også tydelig, når vi taler nyhedsformidlingen i dansk TV. Tag nu bare TV 2's nyhedsprogram, som fra 1. oktober 2001 blev tids- og pladmæssigt dobbelt så stort som før og bl.a. nu også har en speciel afdeling med Finansnyheder. »Jeg siger bare: CNN go home. Vores nye studie er meget flot«, udtalte en selvsikker nyhedschef på TV 2 dagen før, det nye program skulle løbe af stabelen (Hermann 2001).¹

Mest udtalt er den amerikanske kulturpåvirkning dog på filmenes område. Når det gælder de film, vi ser – såvel på TV som i biografene – vil vi ikke have fordanskninger, men »the real thing«. I henhold til de data, professor i journalistik Anker Brink Lund og hans studerende samlede i november 2002, blev der i uge 46, 2002 vist 19 spillefilm på dansk TV. Heraf var de 16 amerikanske!² Dette kan naturligvis have været en specielt »dårlig« uge, men billedet er nok ikke helt forvrænget. Til sammenligning kan hele 80 % af de penge, filmindustrien tjener på verdensplan, føres tilbage til amerikanske film. Selv i Frankrig, hvor man har gjort en hel del for at højne interessen for egne kulturelle produkter i protest mod amerikansk kulturimperialisme, skyldes mellem 50 og 70 % af overskuddet fra biografernes billetsalg Hollywood film.³

I en ikke helt ringe del af disse film er en eller flere af personerne jurister eller politifolk, og højdepunktet kommer i form af en scene fra en retssal. Den amerikanske fascination af juridisk procedure og argumentation er helt klar; det samme gælder behovet for at

bruge en retlig diskurs – og et retssalslignende format – til at diskutere både offentlige og private værdier. Ofte præsenteres temaet i form af et rettighedsargument. Én persons rettigheder sættes op over for en anden persons rettigheder, og det er dommeren, som til slut må tage en salomonisk beslutning om, hvis argument der står mest til troende. Det, vi er vidne til i disse film, er en dramatiseret udgave af den amerikanske tro på »the rule of law«. Dersom en bestemt persons rettigheder ikke respekteres af hans eller hendes medmennesker eller af autoriteterne, er der i al fald ét sted, man kan henvende sig for at få oprejsning, nemlig domstolene. Det underliggende budskab er, at man skal »holde på sin ret« og gøre, som ens samvittighed byder en. Når vi ser en amerikansk film – og jeg vil i det følgende koncentrere mig om den amerikanske juristfilm (»lawyer shows«) – får vi altså typisk et bestemt politisk og kulturelt budskab med. Det er med indholdet af dette budskab, jeg vil starte.

2. Den amerikanske drøm: retten til at have rettigheder

USA blev bygget på en idé, og det var idéen om det perfekte samfund: et samfund, hvor alle kunne være frie og lige. Der blev brugt Bibelsk retorik af de første europæere, der kom til Den nye Verden. Det skete i Virginia i 1607 og så igen i 1620 i Massachusetts. Deres »City upon the Hill«, »Garden of Eden« skulle være et samfund uden religionsfølgelse og uden aristokrati, monarki og andet politisk tyranni og korrupsion, som man kendte fra Europa. Det var netop det,

1 Se også til dette tema Hjarvard 2000.

2 Disse – endnu ikke publicerede – tal har jeg fra Anker Brink Lund selv.

3 Jeg har denne information fra Gablers 2003.

man ville væk fra – og så ville man i øvrigt vise Europa, og navnlig England, hvordan tingene skulle gøres ordentligt. Den nye Verden kunne, troede man, få en særlig rolle at spille – den kunne blive en »forløser-« eller »skæbneation« for resten af verden; et lysende eksempel til efterfølgelse!

Mit bud på, hvad »den amerikanske drøm« er for en størrelse, er, at den har noget at gøre med realiseringen af rettigheder for alle – ikke bare i USA, men i hele verden. Når og hvis – og jeg citerer her den amerikanske idehistoriker Andrew Delbanco – »human rights, even in the limited sense of equal opportunity [...] are someday secured for all Americans, the American dream will not have been fulfilled. It has always been a global dream [...] To be really American has always meant to see something beyond America« (Delbanco 1999, s. 117). En af de kilder, Delbanco bygger på i sin *The Real American Dream* fra 1999, hvorfra dette citat stammer, er Uafhængighedserklæringen fra 1776, i hvilken vi finder Thomas Jeffersons kendte budskab: »We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are Life, Liberty, and the pursuit of Happiness«. Det er i et andet uddødeligt dokument, nemlig forfatningen (the Constitution), at disse »unalienable rights« mere konkret opregnes.

Den amerikanske forfatning er blevet noget nær en sekulær Bibel, som ofte citeres. Det har op gennem amerikansk historie været domstolene med Højesteret i spidsen, som har måttet definere, hvad der i praksis mentes med de i forfatningen nævnte rettigheder. Den amerikanske Højesteret har siden 1803 haft og navnlig i det 20. århundrede

også ofte gjort brug af sin prøvelsesret til at erklære love vedtaget i Kongressen forfatningsstridige. Denne prøvelsesret er ikke direkte nævnt i forfatningen; Højesteret gjorde ganske simpelt i sagen *Marbury v. Madison* (1803) gældende, at den havde denne ret. Alt dette har ikke blot gjort den amerikanske Højesteret til en uhyre vigtig magtfaktor i det amerikanske samfund; det har også betydet, at det i praksis har været de ni dommere i Højesteret, som har været med til at definere, hvem der kunne blive amerikansk statsborger (og hvem der navnlig *ikke* kunne blive det), og dermed også hvad »amerikanskhed« er for en størrelse. Det sprog, der blev brugt, var juraens. Resultatet var, at diskussioner omkring national identitet – hvad USA er, og hvad det betyder at være amerikansk – er blevet knyttet uløseligt sammen med juraen, og at Højesteret har været en slags »oversætter« af amerikanske drømme om respekt for den enkelte og hans/hendes rettigheder.

Når Højesteret har kunnet opnå en så central placering i det amerikanske samfund, hænger det nøje sammen med, at USA er – og altid har indrettet sig politisk og kulturelt på at fungere som – et multikulturelt land. Højesterets ni dommere er ikke direkte valgt af befolkningen. De er derimod indstillet af præsidenten og godkendt af Senatet. Når man i sin tid valgte denne udvælgelsesproces (og skrev den ind i forfatningen), var det, fordi man ville sikre sig, at ikke alle grene af statsmagten var på valg og derfor ansvarlige over for flertallets ønsker og meninger. Minoriteters interesser måtte sikres, og det blev i praksis til domstolene, minoriteterne vendte sig for at blive hørt. Op gennem det 20. århundrede har først de sorte og dernæst stort set alle andre minoriteter og kvinderne kæmpet deres kamp for ligeværd og -stilling ved

USA's domstole. I starten af århundredet tog den største sorte politiske organisation, NAACP (*National Association for the Advancement of Colored People*), helt bevidst den beslutning, at man ville forsøge at komme igennem med politiske og moralske krav hos domstolene i stedet for hos landets politikere, som man mente var for konservative og for lokalt orienterede. Højdepunktet kom for de sorte amerikanere med *Brown v. Board of Education of Topeka* i 1954, hvori Højesteret erklærede raceadskillelse forfatningsstridig. Denne dom var med til at starte borgerrettighedsbevægelsen, som gav startskuddet til alle de andre minoriteters kamp. Hos kvinderne var det højesteretsdommen *Roe v. Wade* fra 1973 om retten til fri abort, som skulle blive central for kampen for ligestilling.

Det bemærkelsesværdige er, at amerikansk jura og det juridiske system ikk  blot er et sæt af bestemmelser om adfærd fra magtelite til folket samt et sæt af tekniske »redskaber« til bilæggelse af strid. I tilgift til dette, som amerikansk jura naturligvis også er, har befolkningen ned gennem historien og måske navnlig efter Anden Verdenskrig kunnet bruge systemet til håndhævelse af deres egne krav. Dette hænger bl.a. sammen med, at amerikanerne i sin tid overtog sædvaneretten (*common law*) fra briterne. Indbygget i amerikansk sædvaneret ligger som bekendt en retsskabende funktion for dommeren – en tættere sammenkædning mellem politik og jura, end vi er vant til i vort system.

Endvidere er der i amerikansk jura tale om et tovejs system. Juraen kommer ikke udelukkende oppefra som et sæt af påbud, hvorefter befolkningen har at rette sig; den kan også starte nedefra og være det, amerikanerne kalder »empowering«, altså være den svages vej til magt. Der er et sk r af græsrods kamp

over de forskellige etniske gruppers juridiske kamp for ligestilling. Lige meget hvor lille og ubetydelig en sag er, står domstolene – og igen især Højesteret – for den menige amerikaner som garant for, at man kan få sin dag i retten (*one's day in court*), at man kan komme til orde. Den amerikanske juraprofessor Kenneth Karst ser ligefrem juraen som en form for »kulturlim« og domstolene som et mødested for alle uanset hudfarve, køn eller religion (se Karst 1989).

Man kan måske sammenfatte ovenstående ved at sige, at der i USA er gået ideologi i juraen. Der knytter sig håb og forventninger til den – håb og forventninger om, at man med domstolenes hjælp kan få USA til at leve op til idealet om ligestilling for alle.

3. Retligg relsen af amerikansk kultur

Amerikansk retliggørelse har forplantet sig til kulturlivet, og en af de m der, hvorpå vi her i Danmark stifter bekendtskab med den, er, når vi på TV bliver hængende ved serier som »Ally«, »Dommervagten«, »Lov og orden«, »Forsvarerne«, »Amys ret«, »Interne aff rer«, »Philly« – og hvad de nu ellers alle sammen hedder. Eller det er, når vi g r i biografen og ser film som *Philadelphia*, *Et spørgsmål om  re*, *Erin Brocovich* og *Den sjette advokat*.

Vi møder også den amerikanske rettighedsdiskurs gennem kriminallitteraturen, som blomstrer som aldrig f r: På *New York Times's* liste over såvel hardcover som paperback best sellers er der blandt de højst pla-

cerede bøger ofte krimier.⁴ Nu er detektivfiguren jo også en amerikansk opfindelse. I modsætning til næsten en hvilken som helst anden litterær genre, så kan detektivfortællingen føres tilbage til én eneste forfatter – nemlig Edgar Allen Poe. Poe skrev i 1841 historien, »Mordene i Rue Morgue«, hvis hovedperson var C. Auguste Dupin. Med Dupin skabte Poe prototypen på den store detektiv – den store detektiv, som ved fornuftens brug kan ræsonnere sig frem til løsningen af en bestemt sag.

I 1920'ernes og 30'ernes USA opstod der en videreudvikling af Auguste Dupin – nemlig den private opdager »(»the private investigator« eller »private eye«). I modsætning til Poes detektivfigur, så var Raymond Chandlers og Dashiell Hammets »private eyes« mere menneskelige, mere runde. De var ikke længere amatører fra overklassen, men hårdkogte professionelle, mennesker af kød og blod, som ikke altid gjorde det rigtige, og som bevægede sig rundt blandt rigtige lig og rigtige gangstere. Vi var ikke længere i herskabshuse på landet, men i storbyen. Fokus var flyttet fra selve opdagelsen og løsningen på mysteriet til detektivens forsøg på at afdekke uretfærdigheder (f.eks. i selve det politiske system – eller hos politiet) og derigennem opnå, at en eller anden form for retfærdighed skete fyldest til slut. Under detektivens kyniske og hårde facade bankede der et meget moralsk hjerte og et socialt engagement. Privatdetektiven var en omvandre

ridder i en ofte både seksuelt og politisk korrupt storbyjungle.

I nutidens amerikanske krimilitteratur afspejler de private snushaner storbyernes omskiftelige befolknings sammensætning og kultur. Walter Mosleys berømte detektiv Easy Rawlins er sort; E.V. Cunninghams detektiv er japansk amerikaner; Bruce Coos mexicansk-amerikanske opdager har fået det underfundige navn Chico Cervantes. Sue Graftons og Sara Paretskys detektiver er kvinder; og Joseph Hansen skriver om en homoseksuel detektiv.

Den amerikanske historiker Richard Sherwin har da også gjort gældende, at populærkulturen – både film, TV og litteratur – er en slags barometer på tidsånden. Det, der sker i samfundet, afspejler sig lynhurtigt i populærkulturen. Her kan man aflæse menigmands syn på juraen, politiet og jurister. For mange – ja, måske endda de fleste – er massemedierne i dag den væsentligste kilde til viden om jura, jurister og det juridiske system. Ja, man kan ligefrem se »the popular imagination« som en slags retskilde.

Vi studerer den populære opfattelse [*the popular imagination*], fordi den er en vigtig retskilde: fra de vælgere, som stemmer politikere og dommere til magten, til de nævninge, som i retssale landet over fastsætter, hvad der er sandt og retfærdigt. Og ligesom det er fra den læge befolkning, at lovens legitimitet udgår, så er det også den samme befolknings fortsatte tro og accept, på hvilken rettens legitimitet hviler. Det er den læge befolkning, som i vrede kan fornægte landets love, og som endda kan lave deres egne love på gader og stræder (Sherwin 1996, s. 898).

4 I uge 9 (24. februar til 2. marts 2003 – en tilfældigt valgt uge) var de to højst placerede bøger på listen over paperback best sellers således krimier – og på listen af hardcover best sellers var de øverste fire bøger krimier.

Populærkulturen bidrager altså på en måde til juraen ved at skabe de tankeprocesser, de opfattelser af tingene, som får jurymedlemmer

til at dømme, som de gør, og borgerne til at stemme, som de gør. Studiet af populærkulturen bør altså have vores fulde opmærksomhed, mener Sherwin, og »the popular imagination«, sådan som den kommer til udtryk gennem populærkulturen, bør opfattes som en væsentlig retskilde!

Har man set nogle af disse serier og film og måske endda læst nogle af de omtalte detektivromaner vil man givetvis være tilbøjelig til at mene, at der er et solidt element af utopi i den amerikanske juridiske populærkultur. Ude i det virkelige liv er tingene sjældent som på TV; her er det ikke altid »den rigtige«, som vinder, f.eks. I virkelighedens USA sker der hvert år over 11.000 mord, 18.000 selvmord og 1.500 vådeskud med døden til følge; og der findes omkring en kvart milliard håndvåben i private hjem. Det anslår i al fald Michael Moore i sin skildring af »frygtens USA« i dokumentarfilmen, *Bowling for Columbine*. Moores dokumentarfilm havde premiere i januar 2003. På et tidspunkt i filmen går Moore ind i en lokal bank i Michigan for at åbne en konto – og får som bonus udleveret »en gratis riffel«. Så er det jo ikke så sært, at antallet af håndvåben i private hjem bliver ved med at stige!

En af Moores pointer – og det har andre været inde på før – er, at de amerikanske medier har en del af skylden for denne frygtens kultur. Medierne bugner af historier om forsvundne børn – selvom det faktisk er sådan, at størstedelen af de savnede børn flygter selv (fra eksempelvis voldelige hjem), og at risikoen for kidnapning er mindre end 0,001 %. Og ca. 50 % af nyhedsudsendelserne på TV udgøres af historier om kriminalitet og mord. Mellem 1990 og 1998 steg antallet af mordhistorier i TV med 600 % – samtidig med, at antallet af mord, vold og indbrud er

faldet ganske betydeligt (selvom der altså stadigvæk sker ganske mange). Den menige amerikaner er derfor udmærket klar over, at der er masser af problemer at tage fat på at løse. Det er derfor måske ikke så underligt, at han eller hun søger bekræftelse på, at der er en mening med det hele – at systemet, den sociale kontrakt (for nu at bruge et højtideligt udtryk) stadig virker.

4. Den amerikanske juristfilm

I en ikke helt ringe del af den amerikanske populærkulturs film og serier kommer højdepunktet som tidligere nævnt i form af en scene fra en retssal. Temaet præsenteres i form af et rettighedsargument. Der er især to skikkelser, som har stor betydning, og som vi ser igen og igen i amerikanske juristfilm og -serier og også møder i krimierne: Forsvareren og dommeren. Der er faktisk ikke ret mange anklagere, der står i centrum. Serien »I LOVENS navn« er en af de få nyere serier, jeg kan komme i tanker om, i hvilken vi finder en anklager, som er andet og mere end statist. Engang imellem er der så en film som *En nat i Mississippi (The Ghosts of Mississippi)* (1997), i hvilken Alec Baldwin spiller anklageren Bobby DeLaughter, der tager den gamle drabssag fra 1963 (hvor borgerrettighedsforkæmperen Medgar Evers blev dræbt) op. »This is«, som der stod i presseomtalen af filmen, »a story of braving the odds, nothing is impossible, no one is above the law and justice always wins«! Så viste DR 2 også for nylig krimien *Nat på Manhattan* fra 1997, som har en sympatisk anklager i hovedrollen, men ellers er der ikke så mange at tage af.

Hvorfor det er sådan, kan jeg ikke give noget fornuftigt svar på. Mit – forsigtige – gæt er dog, at anklageren optræder som det offentliges/magtens forlængede arm, »systemets« mand/kvinde og som sådan kommer til at lide under amerikanernes ofte noget negative syn på regering og offentlige autoriteter. I det følgende vil jeg derfor koncentrere mig om forsvareren og dommeren.

Forsvarerens rolle er normalt at sørge for, at den menige amerikaner – manden/kvinden på gaden – ikke kommer i klemme. Det er, når den enkeltes forfatningsmæssige rettigheder trædes under fode af en eller anden autoritet, firma eller gruppe, at vi ser den aggressive advokat komme på banen. En af de mest klassiske film, som netop viser forsvareren som en forkæmper for de svage, er filmen *Dræb aldrig en sangfugl* (1962). I denne film spiller Gregory Peck advokaten Atticus Finch, som er modig nok til i Sydstaternes racistiske USA at forsvare en sort, der er uretmæssigt anklaget for voldtægt. Hvis vi skal tale idehistorie et øjeblik, kan vi sige, at forsvareren typisk i amerikansk populærkultur personificerer den liberale tradition i amerikansk tankegang: Den, der tror på den enkeltes rettigheder og friheder og »the rule of law«.

Det er dog ikke altid, at forsvareren er portrætteret så positivt som Gregory Peck i *Dræb aldrig en sangfugl*. Faktisk findes der en række meget negative portrætter af advokater, der især spiller på disses grådighed og dårlige moral. I det i bund og grund retliggjorte USA er antallet af advokater procentuelt større end i noget andet land. Og advokaternes antal stiger. Som det stod at læse i artiklen »Advokaternes planet« i *DJØFbladet* i december 2002, så vokser antallet af advokater dramatisk – på verdensplan. Med hen-

syn til USA, har ABA (*American Bar Association*) de seneste tolv år fået 39 % flere medlemmer (Juul 2002, s. 4). Medlemstallet ligger i dag på ca. 400.000, hvilket gør det amerikanske advokatsamfund til en af de største akademiske fagforeninger i verden! Og efterhånden som antallet af advokater stiger, forøges også amerikanernes ambivalente holdning til dem. Dette ytrer sig f.eks. i talrige advokatvittigheder (*lawyer jokes*).

Den anden typiske figur i amerikansk populærkultur, som spiller en stor rolle, er dommeren. Han eller hun sidder oftest sådan lidt højt hævet over alle andre. Kameraet står typisk i juryboksen, og vi får dommeren »nedefra«, sådan at vi automatisk kommer til at se op til ham eller hende. Læg også mærke til, at inventaret ofte er mørkebrunt – sådan så retssale ud i det 19. århundrede. Sådan ser de ikke ud længere. Man ønsker med vilje at skabe respekt om retslokalet og om de mennesker, der har deres daglige gang der. I modsætning til forsvareren skal dommeren typisk tænke på almenvellet. For forsvareren er hans/hendes klient og dennes interesser altafgørende. Sådan er det ikke for dommeren. Ofte fremtræder dommeren som en slags Salomonisk fader- (eller moderfigur), der tålmodigt hører efter for derefter at afveje, hvem der har det bedste argument. Tænker vi igen idehistorisk, er dommeren en god personifikation af den republikanske tradition i amerikansk tankegang; almenvellet, ikke blot den enkeltes interesser står på spil her. I modsætning til den noget ambivalente holdning, der præger menigmands syn på advokaterne, står der da også en vældig respekt om dommeren – navnlig om Højesterets dommere (ikke de lokale dommere, som er politisk valgte). Som fortolker af forfatningen er den amerikanske Højesteret nemlig en væ-

sentlig magtfaktor, som jeg allerede har været inde på. Faktisk er det helt forkert, mente for nylig den politiske kommentator George Will, at tale om USA som »One nation under God«; man burde i stedet tale om »One nation under Judges«! (Will 2002, s. 65)

Et godt eksempel på en film, som spiller på folks respekt for Højesteret er *Tungen på vægtskålen*, som er fra 1999. Andy Garcia spiller her en jurist, som netop er blevet udnævnt til Højesteretsdommer. Hans forgænger var en kendt og progressiv dommer, så nu er alle spændte på, hvorledes hans efterfølger vil klare sig. Den sag, der er på programmet, drejer sig om abort – et af de mest eksplosive emner i 1990'ernes USA og nu igen under Bush II, hvor anti-abort folkene vejrer morgenluft. I starten af filmen møder Garcia sine nye kolleger. Der har endnu ikke været tid til at få syet en kappe til ham, så hans kolleger lægger op til, at han kan benytte sin forgængers kappe. Det har forgængerens givet lov til. Garcia bøjer hovedet i glæde og dyb respekt for sin forgænger og dennes ry. Han er helt klar over, hvad der nu forventes af ham – nemlig, at han skal være med til at opretholde den sociale kontrakt og værne om den amerikanske drøm på ganske samme måde, som hans berømte forgænger har gjort det.

5. Afsluttende bemærkninger

Film af denne type er, som allerede nævnt, udtryk for en vis ønsketænkning. Men film er dog ikke kun den store løgn eller illusion, som vi så ofte har en tilbøjelighed til at sige.

Næh, hævder professor i filmvidenskab ved Københavns Universitet, Torben Grodal, film er – i al fald i visse henseender – tæt på virkeligheden, idet de afspejler fundamentale aspekter ved menneskets mentale arkitektur. Torben Grodal mener ligefrem, at vi udvikler os som mennesker ved at se film. »Fiktion er software med programmer, der giver os en øget forståelse af intentioner og adfærd hos andre mennesker. Film er ikke noget, der fremstiller virkeligheden. Film er en del af virkeligheden. Og de er med til at sikre, at vi kan bevare og omforme os selv og er ikke kun underholdning, men en central del af den sociale proces« (Grodal 2003).

Såvidt altså Torben Grodal. Hvad sker der nu med os, når vi sidder og ser disse amerikanske film og serier? Preller budskabet om retten til at have rettigheder og troen på »the rule of law« af på os – eller kan det tænkes, at det har en virkning på os? Som jeg har gjort gældende i en lille bog under den danske Magtudredning, så mener jeg faktisk, at de mange amerikanske juristfilm og serier, vi konsumerer, godt kan tænkes at puste til en begyndende utilfredshed med nogle af den danske velfærdsstats svagheder (se venligst Porsdam 2002). For mange, især yngre danskere, vil tanken om at gøre op med det, landsdommer Kallehaug engang kaldte »de gode viljers politik« (Kallehaug 1999, s. 9), og stille krav, som om nødvendigt må forsvares i retten ikke være slet så fremmed, som den har været for deres forældre. Amerikanske film og TV-serier – og deres politiske budskab – kan godt indgå som et led i den diskussion, vi fører med os selv og hinanden om vores velfærd og om det nye multikulturelle Danmark, som er ved at komme i stand. De giver os nogle billeder eller visuelle indtryk af, hvad ret og retfærdighed er, som

kan inspirere til et andet syn på den enkelte borger og dennes forhold til henholdsvis stat, marked og civilsamfund. Og hvis Torben Grodal har ret, giver de os også en følelsesmæssig forståelse for, at virkeligheden *kan* være anderledes – »en øget forståelse af intentioner og adfærd hos andre mennesker« (i dette tilfælde amerikanerne), for nu at bruge Grodals egne ord.

De amerikanske retlige dramaer er virkningsfulde, fordi alting foregår på nøjagtigt samme, regelbundne facon. Dette skaber om ikke et billede af ro og orden, så i al fald et billede af, at der endnu findes velmenende mennesker, der gør et ærligt forsøg på at gøre vores verden bedre. Og så har de et godt budskab at sælge – hvem vil ikke gerne leve i et samfund, som tilgodeser retten til at have rettigheder?!

Litteratur

- Delbanco, Andrew. *The Real American Dream: A Meditation on Hope*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999.
- Gablers, Neal. »The World Still Watches America«, *The New York Times*, 9. januar 2003.
- Grodal, Torben. »Film er virkelighed. Omtale af og interview med Torben Grodal i anledning af hans 60 års fødselsdag«, *Politiken*, 24. januar 2003.
- Hermann, Henrik. »Nyhederne bliver store. Amerikansk: TV 2 pepper sig op i CNN-stil med finansnyheder og plads til to studieværter«, *Fyens Stiftstidende*, 30. september 2001.
- Hjarvard, Stig. »Nærhedens Nyheder«, s. 131-160, Hanne Bruun, Kirsten Frandsen & Henrik Søndergaard (red), *TV2 på Skærmen*. København: Samfundslitteratur, 2000.
- Juul, Carsten. »Advokaternes planet«, s. 4-5, *DJØFbladet*, nr. 24, december 2002.
- Kallehauge, Holger. »Menneskerettigheds- og rettighedslovgivning som middel til at skabe lige muligheder«, *LighedsTegn*, nr. 1 (særnummer »Handicappolitik på vej mod det 21. århundrede«), 1999.
- Karst, Kenneth L. *Belonging to America: Equal Citizenship and the Constitution*. New Haven, CT: Yale University Press, 1989.
- Porsdam, Helle. *Fra Pax Americana til Lex Americana? En diskussion af dansk retliggørelse som en påvirkning fra USA*. Århus: Den danske Magtudredning, 2002.
- Sherwin, Richard K. »Introduction: Picturing Justice: Images of Law and Lawyers in the Visual Media«, s. 891-901, *University of San Francisco Law Review*, Vol. 30, Nr. 4, 1996.
- Will, George F. »One Nation Under Judges«, *Newsweek*, July 8, 2002.

Forfatteroplysning

Helle Porsdam er lektor, dr.phil. og underviser i Amerikanske Studier ved Syddansk Universitet, Odense, Danmark.